

סקירה על עבודת ועד הלשון עד שנת תרפ"א.

באספת המורים בזכרון יעקב בשנת תרס"ג, שבה נוסדה „אגודת המורים“, נתקבלה החלטה „לכונן ועד של בלשנים. שיעסק בהרחבת שפת הדבור ובקביעת מלים חדשות“. ובאספה השניה של „אגודת המורים“, שהיתה בגדרה באלול תרס"ד הוגדרה תעודת הועד בצורה יותר ברורה. דהיינו: „קביעת המבטא והכתיב הנכון. שהעדרו גורם פרוד בין בית ספר לבית ספר וגם קביעת מלים חדשות לצרכי בית הספר וההוראה“. באספה ההיא נקבעה ירושלים למקום מושבו הקבוע של ועד הלשון¹. ונבחרו שבעת חברי-הועד הראשון: אליעזר בן-יהודה, ח. זוטא, דוד ילין, ד"ר א. מזיא, יוסף מיוחס, אליהו ספיר וי. מ. פינס. בסוף שנת תרס"ו נצטרף לועד הלשון גם ה' א. מ. לונץ.

בחורף תרס"ה התחילה עבודתו הקבועה של ועד הלשון. ראשית עבודתו של הועד היתה קביעת מלים לצורך השעה. לפי השאלות הרבות שהובאו אליו מכל צד, ביהוד מאת מורי בתי הספר ובעלי-המלאכה. תשובותיו של ועד הלשון שמשו הלכה למעשה ונקלטו לתוך שפת-ההוראה והדבור באופן בלתי-אמצעי, עד שנעשו חלק בלתי נפרד של הדבור העברי החי בארץ. במדה מרובה סייעה העתונות המקומית (ביחוד „האור“ ו„ההשקפה“) לקליטת חדושי ועד הלשון בהפיצה ברבים את רשימות המלים המחדשות.

רק בשנת תרע"ב התחיל ועד הלשון להוציא בעצמו מוזמן לזמן מחברות של „זכרונות ועד הלשון“ ולפרסם בהן את ההרצאות היותר חשובות שנקראו בישיבות הועד ואת רשימות היונחים והמלים שנקבעו. וזה תוכן חמש החוברות שיצאו במשך כל הזמן:

מחברת א' (ירושלים תרע"ב): לתולדות ועד הלשון; מונחי החשבון.

מחברת ב' (ירושלים תרע"ג): רשימות מונחים: מונחי-ההתעמלות, מלבושים; הרצאת א. בן יהודה על „הדקדוק התנ"כי והדקדוק המשני“, בצרופ

¹ ועד הלשון שנוסד בירושלים קודם לכן בשנת תר"ג כחור סניף של החברה „שפה ברורה“ ושמטרתו היתה „הרחבת השפה העברית והדבור העברי בין כל שדרות-העם“, לא האריך ימים ועם כניול החברה „שפה ברורה“ בשנת הרנ"א בשל גם הוא.

דברי-הוכוח בשאלה זו (ישראל איתן, דוד ילין, ד"ר א. מזיא, י. מיוחס) וסכומו של המרצה; יסודי עבודת ועד הלשון (תקנות).

מחברת ג' (ירושלים תרע"ג): רבי יחיאל מיכל פינס ז"ל ופעולתו בועד הלשון – דוד ילין; רשימות מונחים: הצמחים המצויים בארץ, חלקי-הסרח; תבשילים וכלי בשול; מונחי גני-הילדים; המנורה וחלקיה; הרצאת דוד ילין על המבטא והכתיב, בצרוף דברי הוכוח בשאלה זו (ישראל איתן, ד"ר א. מזיא, א. מ. לונץ, ח. ל. זוטא, יוסף מיוחס) וסכומו של המרצה; יסודי עבודת ועד הלשון; לתולדות ועד הלשון.

מחברת ד' (ירושלים תרע"ד): הרצאת א. בן יהודה: „מקורות למלא החסר בלשוננו“, בצרוף דברי הוכוח בשאלה זו (ישראל איתן, דוד ילין, ד"ר א. מזיא, א. מ. ליפשיץ) וסכומו של המרצה; הרצאת דוד ילין על ועד הלשון העברית (נקראה בועידת „ההסתדרות לשפה ולתרבות העברית“ בוינא); רשימת כלי הבית; רשימת מלים נפרדות.

מחברת ה' (ירושלים תרפ"א. העורך: ד"ר יוסף קלוזנר, המו"ל: ועד הצירים בירושלים): הרצאת א. בן יהודה: „ראשית הלשון האנושית על פי עדות הלשון העברית“; הרצאת ד"ר יוסף קלוזנר: „כנסיות ללשון העברית החיה“, בצרוף דברי-הוכוח; הרצאת אהרן אהרנסון על „שמות המוניים לצמחים“, בצרוף הוספה מאת ישראל איתן; הרצאת ד"ר נחום סלושץ על „מלים כנעניות-עבריות“; הרצאת ד"ר יוסף קלוזנר: „חדושי מלים וחדושי לשון“; הרצאת דוד ילין על הכתיב העברי (ביחוד בנוגע למלא וחסר), בצרוף דברי-הוכוח (ד"ר יוסף קלוזנר, א. מ. ליפשיץ, י. איתן, ח. זוטא, ד"ר נ. סלושץ, י. מיוחס, א. בן-יהודה) וסכומו של המרצה; הערות שונות בעניני לשון; מלים ומונחים; לוחות: א) רצענות, ב) נגרות.

את שני הלוחות הוציא ועד הלשון גם בהוצאה מיוחדת והפיץ אותם בין הנגרים והרצענים בארץ.

מלבד זה הוציא ועד הלשון קונטרס: „אל תאמר – אמר“, לשם תקון השגיאות השגורות בדבור.

במשך התקופה הזו (תרס"ג – תרפ"א) מצא ועד הלשון תמיכה חמרית זמנית מצד ההסתדרות לשפה ולתרבות עברית על ידי נשיאה מר הלל ולטופולסקי, מצד חברת „קדם“ על ידי נשיאה מר משה פלדשטיין. אחר הכבוש האנגלי הספיק ועד הצירים בארץ ישראל במשך זמן קצר לועד הלשון את תקציבו.